

ВИСНОВКИ

1. При дослідженні сутності поняття «основні засоби» вдалося визначити найголовніші критерії основних засобів: матеріальність (наявність матеріально-речової форми); призначення (утримуються для використання у процесі виробництва або наданні послуг з метою отримання економічної вигоди); строк корисного використання (понад рік або операційний цикл, якщо він більше року); амортизаційність (здатність об'єкта в процесі експлуатації поступово переносити свою вартість на результат діяльності підприємства) тощо.
2. Проблемні питання переоцінки основних засобів вирішуються шляхом проведення переоцінки групи лише в тому разі, якщо вартість об'єкта переоцінки є суттєвою по відношенню до вартості відповідної групи основних засобів, а також шляхом відображення дооцінки та уцінки основних засобів на рахунках додаткового капіталу.
3. Більшість проблемних питань обліку амортизації знаходяться в компетенції підприємства, та мають бути визначені в наказі про облікову політику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Міністерством фінансів України від 30.11.1999 р. № 251. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Міністерством фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби»; затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0288-00>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
6. Бондар О. До питання оцінки основних засобів підприємства в бухгалтерському обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 3. С. 23-28.
7. Максименко А.В. Проблемні питання обліку основних засобів. Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць. URL: [www.nbuv.gov.ua / portal / Soc_Gum / Foa / 2009_13 / index. html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2009_13/index.html).
8. Павлюк І. Бухгалтерський облік переоцінки основних засобів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 6. С. 3-10.

УДК 334.02

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Варламова І.С., к.е.н., доцент, Сем'янова І.Ю.

*Запорізький національний університет
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

irina.varlamova.zp@gmail.com

kovalienko95@inbox.ru

Проаналізовано традиційні та сучасні методи планування собівартості. Здійснено класифікацію витрат виробництва з метод визначення елементів, котрі складають собівартість продукції. Обґрунтовано, що доцільність використання кожного з методів залежить від низки чинників, а саме особливостей діяльності

підприємства: характер виробничого процесу, вид продукції, рівень складності виробничого процесу, досягнуті результати та кон'юнктури ринку. Серед традиційних виокремлено та охарактеризовано такі методи: метод планування витрат за техніко-економічними характеристиками, кошторисний, метод калькуляції, нормативний. Серед сучасних методів планування зосереджено увагу на таких: позамовний спосіб калькулювання собівартості продукції, попередільний (попроцесний), метод величин покриття та таргет-костінг. Виокремлено таргет-костінг як метод калькулювання собівартості продукції, що дозволяє по-новому поглянути на взаємозалежність ціни, прибутку і собівартості. Визначено, що за умови впровадження таргет-костінгу можуть виникнути певні труднощі: у розробці нового продукту повинні брати участь підрозділи; фактична собівартість може несподівано перевищити цільову вже в процесі виробництва; не варто змінювати технологію виробництва нового продукту тільки для того, щоб знизити його собівартість. Виокремлено чинники зниження собівартості продукції: зниження собівартості продукції за рахунок змін обсягу виробництва та постійних витрат; зміни собівартості продукції за рахунок економії матеріалів і зниження їх вартості; зниження собівартості продукції за рахунок зростання продуктивності праці, що перевищує темпи зростання заробітної плати.

Ключові слова: планування, собівартість, підприємство, методи, витрати, таргет-костінг, класифікація, ресурси, ефективність, оптимізація.

ANALYSIS OF METHODS OF PLANNING COSTPRICE OF PRODUCTION

Varlamova I.S., PhD in economics, assistant professor, Semianiv I.Yu.

*Zaporizhzhia National University
Ukraine, 696000, Zaporizhzhia, Zhukovsky str., 66*

The article analyzes traditional and modern methods of cost planning. Classification of production costs by the method of determination of elements, which constitute the cost of production. It is substantiated that the feasibility of using each method depends on a number of factors, namely: the characteristics of the enterprise: the nature of the production process, the type of product, the complexity of the production process, the achieved results and market conditions. Among the traditional, the following methods are distinguished and characterized: the method of cost planning by technical and economic characteristics, the estimated cost, the method of costing, the normative. Among contemporary planning methods, attention is focused on the following: extra-curricular method for calculating the cost of production, preliminary (after-process), method of coverage and target-calling. Target-costing is identified as a method of calculating the cost of production, which allows a new look at the interdependence of prices, profits and cost. It is determined that if there is an implementation of targeting-busting, there may be some difficulties: the development of a new product should involve subdivisions; the actual cost may unexpectedly exceed the target already in the production process; it is not necessary to change the technology of production of a new product only in order to slightly reduce its cost. The factors of reduction of production cost are set out: reduction of production cost due to changes in production volume and fixed costs; changes in the cost of production at the expense of saving materials and reducing their value; reducing the cost of production at the expense of an increase in labor productivity, which exceeds the growth rate of wages.

Key words: planning, cost, enterprise, methods, costs, targeting-costing, classification, resources, efficiency, optimization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах поглиблення конкуренції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, а також підвищення вимог до якості продукції є стимулами для підприємства щодо формування креативних підходів підвищення ефективності функціонування, що значною мірою залежить від планування витрат на виробництво, які в сукупності формують собівартість продукції. Основою нової філософії процесу планування є вміння вчасно реагувати на зміну ринкової кон'юнктури, що передбачає використання принципів динамічності та раціональності в зменшенні витрати виробництва в періоди негативних коливань ринку, а за сприятливих економічних умов оптимально розподіляти ресурси між поточною та інвестиційною діяльністю. Така організація процесу планування витрат виробництва, тобто собівартості продукції значно підвищує шанси підприємства не лише «вижити» в умовах значних ринкових перетворень, а також успішно функціонувати та будувати майбутню стратегію розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Про значний інтерес науковців до питань теоретичного обґрунтування собівартості продукції та методів її планування свідчить значна кількість праць зарубіжних та українських науковців.

Серед зарубіжних учених-дослідників проблеми обліку витрат та планування собівартості слід виокремити Друрі К., Апчерча А., Скоуна Т., Фостера Дж., Хорнгрена Ч. [1-4] та ін. Науковці розглядали собівартість продукції з точки зору управлінського обліку.

Значний внесок у розвиток теоретичних та практичних засад процесу планування собівартості продукції зробили українські вчені. Серед них можна виділити таких, як: Бутинець Ф., Васюк Г., Іванюта П., Орлов О., Сопко В., Цал-Цалко Ю. [5-10] та ін.

Незважаючи на значну кількість теоретичних та практичних досліджень щодо планування собівартості продукції, потребує більш ґрунтовного аналізу класифікація методів планування та зосередження уваги на сучасних підходах, котрі використовуються в управлінському обліку підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні економічні реалії свідчать про необхідність виявлення та нівелювання перешкод у діяльності підприємства за рахунок пошуку альтернативних чинників і залучення їх у виробництво, а також пошук резервів, що використовуються не повністю або не є залученими до виробничого процесу. Від цього залежить ефективність функціонування підприємства та перспективи його майбутнього розвитку, а також безпосередньо впливає на результати діяльності та їх оптимізацію. Адже міцність «імунітету» економічних агентів залежить від того, наскільки прибутковою є їхня діяльність. До того ж підприємства, що демонструють неефективну діяльність, – нежиттєздатні та не витримують жорсткої конкуренції.

Серед показників, котрі визначають ефективність функціонування підприємства важливе місце належить собівартості продукції. Собівартість є синтетичним показником, який охоплює всі аспекти виробничо-господарської та фінансової діяльності, а саме: ефективність використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якість праці та організацію механізму управління загалом.

У науковій літературі собівартість продукції (робіт, послуг) визначається як вартісна оцінка рівня використання ресурсного потенціалу, капітальних ресурсів, послуг від сторонніх організацій та рівень оплати праці. Собівартість продукції безпосередньо визначає і впливає на обсяг прибутку підприємства. Між цими індикаторами існує обернено-пропорційна залежність, тобто чим вищою є вартісна оцінка собівартості продукції, тим меншою є прибутковість підприємства, і навпаки. Зазначена аналітична залежність характеризує ступінь раціональності використання ресурсів та ефективність організації процесу виробництва, що безпосередньо впливає на прибуток та рівень рентабельності.

Слід підсумувати, що розрахунок собівартості продукції є одним із головних завдань для підприємства, яка прагне досягти раціонального розподілу ресурсів та оптимізувати результати своєї діяльності. Крім того, кількісне визначення собівартості є базою для здійснення прогнозування та формування механізму управління виробничим процесом підприємства з метою цілеспрямованого впливу на результати діяльності.

Собівартість є важливою з точки зору практики господарської діяльності підприємства, адже передбачає процес планування витрат [11]. Основною метою планування витрат, котрі в сукупності утворюють собівартість продукції, є забезпечення відповідного рівня оптимізації поточних витрат, що дозволяє забезпечити відповідні темпи збільшення прибутковості та рентабельності з урахуванням принципу раціональності використання природно-ресурсного потенціалу [12, с. 104].

На нашу думку, головними завданнями планування собівартості продукції є:

- аналіз показників у грошовому вираженні виробничої та фінансової діяльності підприємства загалом або його окремих структурних підрозділів зокрема;
- визначення виробничих можливостей та необхідного обсягу скорочення собівартості продукції за планом порівняно із попередніми часовими періодами;

- калькуляція витрат усіх видів продукції, що виробляється підприємством;
- аналіз недоцільності здійснення окремих витрат та визначення заходів та інструментів щодо їх ліквідації загалом або зменшення негативного впливу зокрема;
- оцінювання впливу собівартості та її скорочення на прибутковість та рентабельність господарської діяльності підприємства.

Використання структурного аналізу дозволяє виокремити головні підрозділи плану витрат підприємства:

- аналітичне визначення обсягу скорочення собівартості за рахунок підвищення ефективності використання техніко-економічних чинників;
- здійснення калькуляції собівартості видів продукції, що виробляється підприємством;
- складання загального кошторису витрат виробничої діяльності.

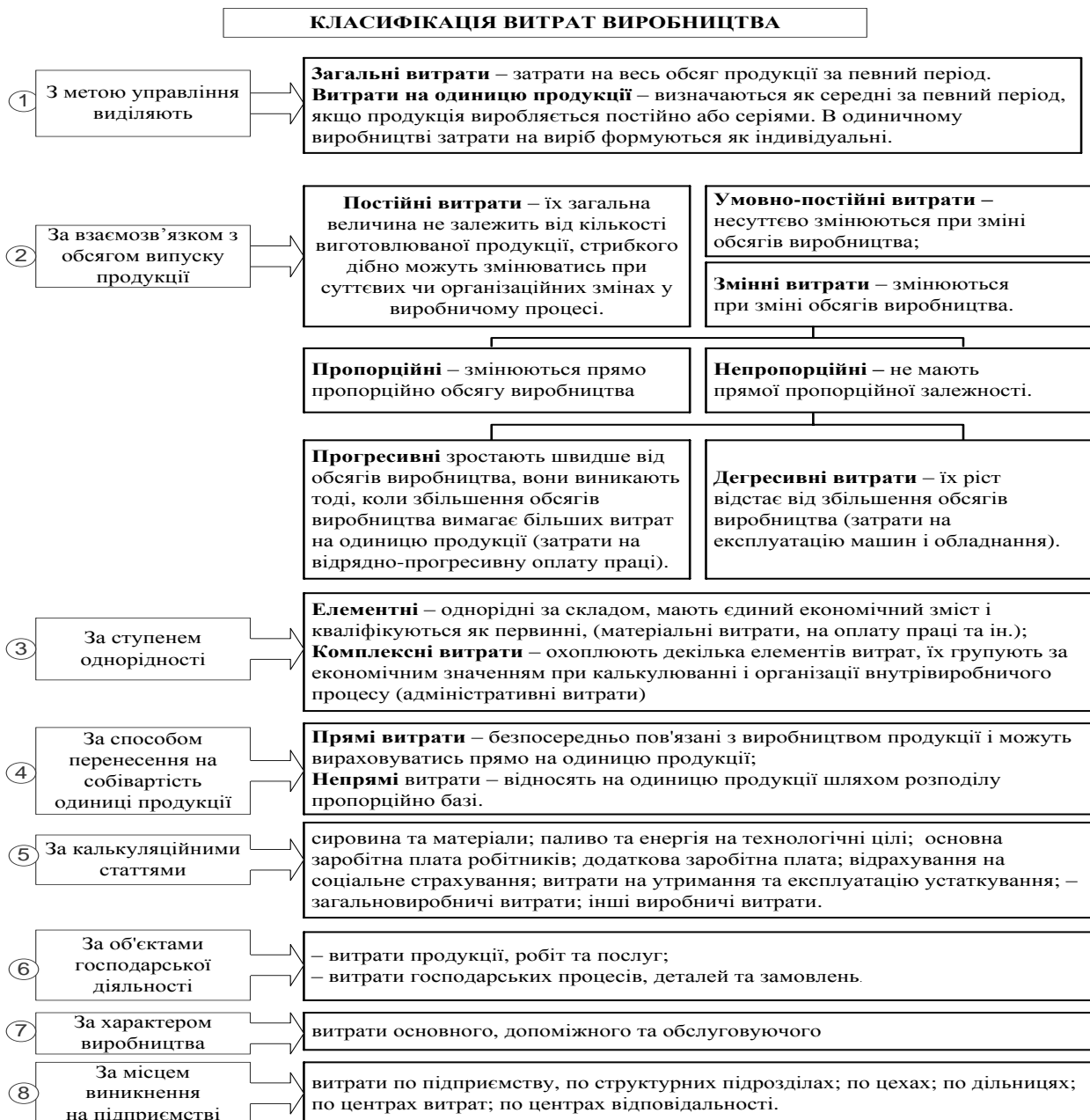

Рис. 1. Критерії класифікації витрат виробництва для побудови «плану витрат»

Примітка: побудовано на основі [11]

Існує загальноприйнятий принцип віднесення окремих видів витрат до собівартості продукції, який полягає в тому, що за рахунок планування собівартості здійснюється покриття витрат виробництва, котрі забезпечують ефективність відтворення усіх чинників виробництва, тоді як усі інші витрати мають фінансове покриття за рахунок прибутку або інвестицій.

Для виробничої діяльності підприємства характерними є непродуктивні витрати, наприклад, від втрати матеріалів, простоїв, виробництва неякісної продукції, котрі компенсуються за собівартості продукції. Своєю чергою, витрати за порушення або невиконання умов контрактів, наприклад, штрафні санкції, компенсуються за рахунок прибутку підприємства.

Процес планування витрат являє собою певний алгоритм, котрий складається із послідовності дій – кроків. Початковим кроком процесу планування витрат виробництва є визначення критеріїв їх класифікації, що передбачає поділ усіх витрат на певні групи за певним критерієм, ознакою, характеристикою (рис. 1).

Зауважимо, що класифікація витрат значно полегшує процес планування собівартості продукції за рахунок забезпечення їх впорядкованості та систематизації.

Досить поширеним для підприємства є розподіл витрат за місцем виникнення. Метою такого групування є правильний розрахунок собівартості продукції, забезпечення належного рівня відповідальності структурних підрозділів підприємства за розподіл фінансових коштів та їх оптимізацію. Розподіл витрат залежно від об'єктів, які здійснюють господарську діяльність, дозволяє визначити фактичний обсяг собівартості продукції загалом та окремих видів зокрема. На основі цього критерію визначається ціна продажу, аналізується рівень рентабельності та окреслюються можливості зниження собівартості окремих видів продукції тощо.

Другим кроком процесу планування витрат є здійснення аналізу щодо ефективності використання фінансових коштів підприємства на основі порівняльного аналізу поточного та минулого періодів. Метою цього кроку є оцінка фактичних витрат порівняно з плановим періодом або минулим рівнем собівартості. Такий аналіз передбачає:

- оцінку собівартості за звітний період та порівняльний аналіз із планом;
- визначення темпів зростання та приросту ;
- аналіз структури витрат та її зміни з визначенням питомої ваги кожного виду витрат;
- дослідження витрат на основі поділу на постійні та змінні;
- розрахунок частки виробничих та невиробничих витрат та аналіз співвідношення між ними;
- обґрунтування вибору методу розподілу витрат.

У практичній діяльності підприємства загальноприйнято використовувати певні методи планування витрат, які наведено на рис. 2.

Розглянемо кожний метод більш детально. Метод планування витрат за техніко-економічними чинниками визначає вплив техніко-економічних чинників на обсяг собівартості продукції й дозволяє сформулювати низку заходів щодо зниження її рівня за рахунок удосконалення використання техніки та економічних важелів впливу. Кошторисний метод дозволяє деталізувати кожен вид витрат, які входять до собівартості продукції, та гармонізувати роботу кожного із підрозділів окремо, а також у взаємодії. Обґрунтування рівня витрат на одиницю продукції дозволяє здійснити на основі використання методу калькуляцій. Нормативний метод визначає відповідність витрат виробництва та собівартості певним визначеним нормам та нормативам і приймати раціональні рішення щодо оптимізації використання ресурсів та підвищення показників діяльності підприємства.

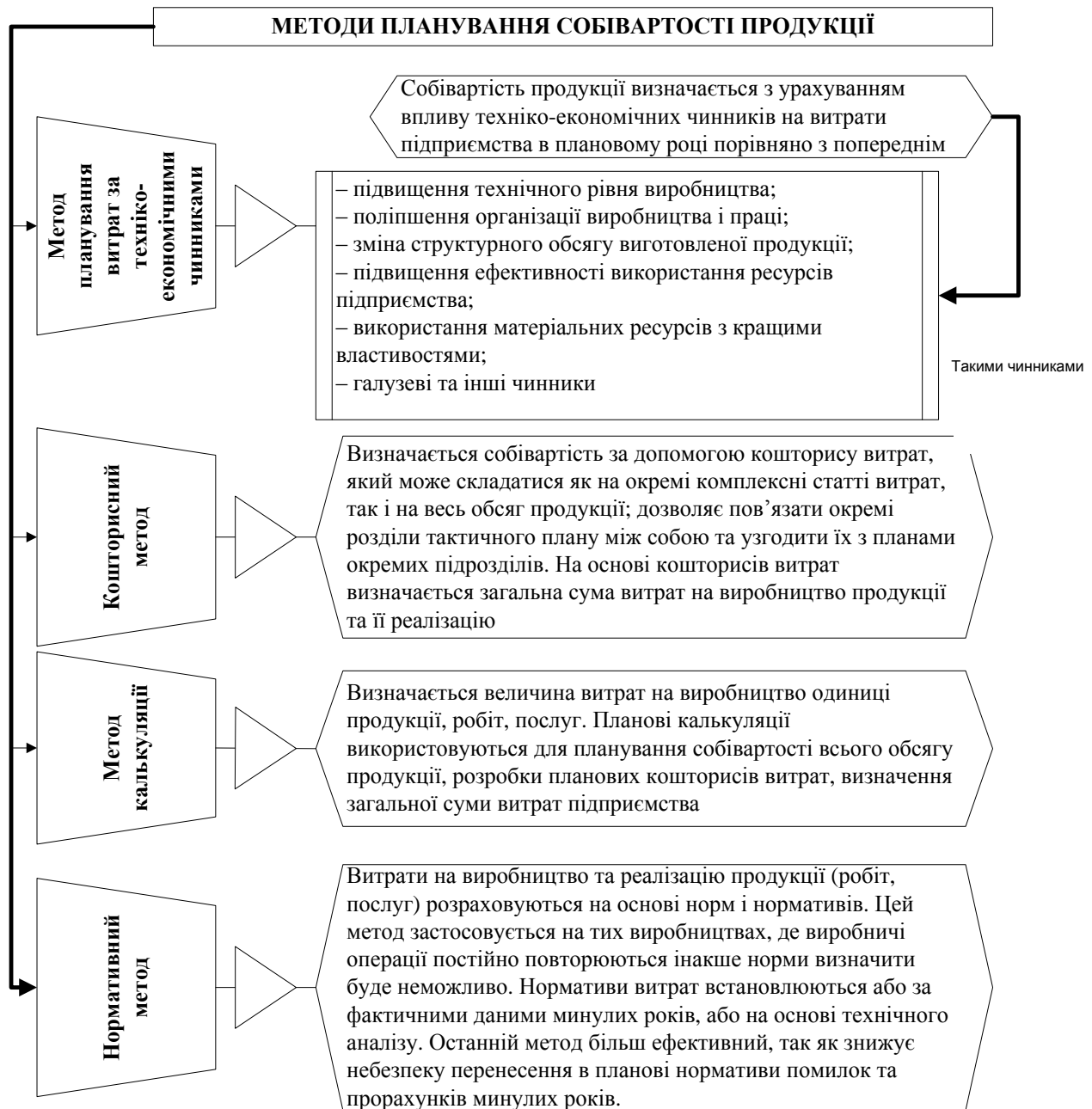

Рис. 2. Методи планування собівартості [11]

Примітка: побудовано автором

Крім зазначених методів, виокремлюють сучасні методи планування собівартості (рис. 3). Позамовний, котловий, попередільний метод планування собівартості продукції та метод величини покриття є досить відомими у вітчизняній практиці. Зупинимося більш детально на таргет-костінгу як сучасному методі планування, котрий дозволяє креативно поглянути та усвідомити роль ціни, прибутку та собівартості, а також визначити взаємозв'язок між ними. Метод таргет-костінгу полягає в тому, що головну роль відіграє визначення ціни на одиницю продукції, за якою підприємство повинно реалізовувати заплановану кількість товарів та послуг за умови стабільного рівня прибутковості, принаймні не менше ніж за попередній період часу. За такого методу різниця між цими показниками формує рівень собівартості, який є орієнтиром для підприємства – цільова собівартість. Цільова собівартість – критеріальне значення, яке є основою для розробки, виробництва та реалізації продукції кінцевим споживачем. Використання такого підходу дозволяє забезпечити необхідний рівень

собівартості продукції за рахунок підвищення рівня ефективності діяльності та використання альтернативних можливостей та резервів зниження витрат, а не шляхом погіршення якості та відповідно, формування негативного іміджу підприємства.

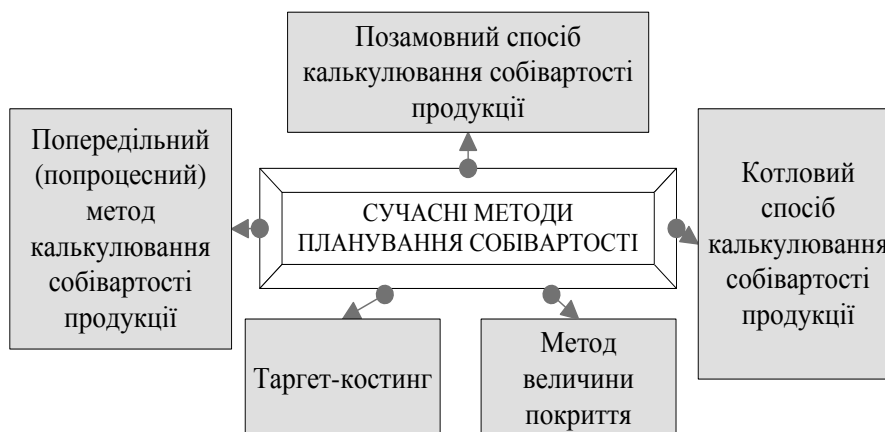

Рис. 3. Сучасні методи планування собівартості продукції

Примітка: побудовано автором

Слід зауважити, що таргет-костинг дозволяє збільшити рівень прибутковості підприємства загалом та засновників, акціонерів та інвесторів зокрема. Виникає можливість заощадити кошти на розробці нового продукту, а також зменшити витрати на маркетингові заходи за рахунок задоволення потреб цільових споживачів як за якісними, так і за ціновими характеристиками.

Незважаючи на значну кількість переваг цього методу планування витрат, існують перешкоди щодо його використання в діяльності підприємства. Серед головних можна виокремити такі:

- обов'язковою є участь усіх структурних підприємств у розробці нової продукції: виробничий, фінансовий, відділ маркетингу та ін. Можуть виникати значні перешкоди за умови незлагодженості праці між підрозділами підприємства та неможливості визначити спільну методика щодо оптимізації витрат виробництва. Українцям складно переконати керівників окремих підрозділів у необхідності скорочувати витрати на користь досягнення загальної ефективності в діяльності підприємства або інших структурних одиниць;
- обсяг фактичної собівартості може перевищувати її за планом, що виявляється в процесі виробництва. Для уникнення такої ситуації слід систематично проводити моніторинг ринку та виявляти зміни його кон'юнктури, а також аналізувати динаміку цін постачальників та зміну смаків та потреб споживачів. У протилежному випадку наслідком може стати виробництво товару, який не буде користуватися попитом;
- для зниження собівартості продукції недоцільно змінювати технологію виробництва нової продукції. Результатом таких модифікацій може бути ризик втрати значних фінансових коштів у вигляді витрат на існуючі розробки, а також втрата часу. Також існує ризик виробництва товару, який виготовлений за умови неоптимального використання ресурсного потенціалу або не користується попитом на ринку.

Отже, основною метою процесу планування собівартості продукції є підвищення ефективності діяльності підприємства на основі досягнення оптимізації витрат, які разом є складовими загальної собівартості продукції. Чинники, які дозволяють зменшити собівартість продукції, можна об'єднати в три групи: зміна обсягу виробництва та постійних витрат; економія ресурсів, які використовуються у виробництві, та зменшення їх вартості; інтенсивний розвиток підприємства, який передбачає, що темпи зростання продуктивності праці є вищими за темпи зростання рівня оплати праці – заробітної плати.

ВИСНОВКИ

Дослідження методів планування собівартості продукції дозволяє не лише виокремити традиційні з точки зору теоретичного обґрунтування та сучасні на основі практичного застосування, але й сформулювати критерій доцільності їх використання залежно від особливостей діяльності підприємства, видової класифікації продукції, характеру процесу виробництва та ступеня його складності, рівня прибутковості, ринкової кон'юнктури та ін.

Кожне підприємство прагне до розвитку, а тому перебуває в постійному пошуку економічно обґрунтованих оптимальних рішень та формування нової філософії організації процесів виробництва та менеджменту. Тому раціональне та усвідомлене планування собівартості продукції має провідне значення для успішного функціонування підприємства та визначення траєкторії його майбутнього розвитку, що досягається за рахунок виявлення та використання резервів, оптимального використання ресурсного потенціалу та ресурсозбереження. Розробка плану собівартості продукції значно збільшує ймовірність успішної діяльності підприємства як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках та забезпечує високий рівень конкурентоспроможності продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Друри К. Управленческий и производственный учет. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. 735 с.
2. Скоун Т. Управленческий учет. М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. 179 с.
3. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект. М.: Финансы и статистика, 1995. 416 с.
4. Апчерч А. Управленческий учет: принципы и практика. М.: Финансы и статистика, 2002. 952 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. праць. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз.* 2012. № 1(22). С. 11–18.
6. Васюк Г. В. Особливості аудиту витрат виробництва та собівартості продукції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємств.* 2012. № 4 (67). С. 91–95.
7. Іванюта П. В., Лугівська О.П. Управління ресурсами та витратами. К. : Центр учбової літератури, 2009. 320 с.
8. Орлов О., Рясних С., Ларіонова К. Планування собівартості продукції. *Економіка України.* 2014. № 12. С. 39–48.
9. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. К. : КНЕУ, 2006. 526 с.
10. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства. К. : Либідь, 2002. 656 с.
11. Лісовий А. В., Ляшенко Г.П., Піжук О.І. Науково-методичні основи планування витрат на підприємстві. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право).* 3(50). 2010. С. 92–99.
12. Древаль О. Ю. Планування діяльності підприємства. Суми: СумДУ, 2008. 146 с.

УДК 65.012.32:657.011

ОБЛІК ВИТРАТ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Лищенко О.Г., к.е.н., доцент, Горбань В.В.

*Запорізький національний технічний університет
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64*

lena.lyshchenko@gmail.com

Проаналізовано та систематизовано погляди науковців на зміст понять «центр відповідальності» та «центр витрат». Надано характеристику видам центрів витрат: виробничий, управлінський, збутовий, фінансовий. Обґрунтовано доцільність здійснення облікового угруповання витрат за центрами відповідальності на рахунок